

TINERII ȘI ISTORIA. TINERI LA 1848-1849 ÎN TRANSILVANIA

Problema tinerilor și a rolului acestora în societate este și va rămâne o preocupare de bază pentru științele socio-umane, însă considerând că sursele și metodologiile acestora sunt insuficiente pentru epuizarea domeniilor și momentelor în care tinerii acționează, au acționat sau de care este condiționată evoluția lor, este absolut necesar să apelăm la istorie și la posibilitățile pe care ea ni le oferă în acest sens. Tocmai în acest scop, de a folosi istoria și valențele sale pentru a completa imaginea prezentă, de a realiza o frescă a tineretului de-a lungul timpului până azi, în istoriografia recentă a apărut o remarcabilă antologie în două volume intitulată *Istoria tinerilor în Occident*. Alcătuită de Jean Claude Caron și Daniel Fabre și concepută sub forma unei culegeri de texte, opera justifică intenția de a aborda astfel o istorie culturală a tinerilor, o sinteză atotcuprinzătoare, care să propună observarea modului de evoluție și a locului pe care aceștia îl ocupă în istorie¹.

Perspectiva de a surprinde în etape distincte ale evoluției omenirii diferite modele de integrare și educare a tineretului în societate i se adaugă încercarea de a sublinia implicarea substanțială a acestei generații în anumite momente ale istoriei, prin participarea la anumite evenimente sau prin crearea de ideologii și situații noi. Demonstrarea de către istorici a contribuției tinerilor ca factori determinanți ai unor momente importante din trecut sau ca promotori ai unor curente și orientări noi în mișcările naționale, sociale sau culturale, ajunge să fie o problemă discutabilă și să determine o serie de polemici cu privire la felul în care noțiunea de *tinerețe* trebuie percepută, prin raportare la situații concrete sau la valorile pe care diferitele societăți i le atribuiseră cândva: „[...] din acest motiv ne confruntăm pentru început cu dificultățile unei definiții, nu putem da una singură, care să se potrivească oriunde și oricând [...]”².

Propunând, în definitiv, nu o istorie liniară a tinereții ci niște istorii care să trateze „[...] tinereți și mai ales tineri, care sunt de fiecare dată integrate în țesătura relațiilor sociale particulare și legate de contexte istorice diferite [...]”³ și având drept scop promovarea acestor idei, antologia respectivă se constituie drept principalul model necesar de a fi urmat în realizarea unui demers care să subscrie acestei problematice.

Ideea noastră a pornit așadar, întocmai de la asumarea acestui model, iar felul în care am înțeles aplicabilitatea sa ne-a condus pentru început la abordarea termenilor și categoriilor teoretice promovate, în scopul realizării unei construcții capabile să ofere clarificări conceptuale diverse. Necesitatea demonstrării eficienței unui asemenea proiect impune de asemenea o serie de considerații și în legătură cu ipotezele luate în calcul de noi, înainte de radiografierea acestui subiect clar specificat din istoria modernă a Transilvaniei.

În primul rând, studierea revoluției de la 1848-1849 din Transilvania pe aceste coordonate, ale explicării mecanismelor celor mai intime, în funcție de posibilitatea emiterii unor interpretări și judecăți de valoare, axate pe o abordare de discurs politic și modalități de acțiune în termeni de apartenență la diferite *vârste*, întrunește toate exigențele. Prin aceasta dorim să reliefăm faptul că, efervescența ideologică și lungul șir de evenimente ce s-au succedat cu un ritm și cu justificări dintre cele mai diverse, explică întocmai existența unor clivaje din interiorul societății, ce pot fi puse cu ușurință pe seama unor *conflicte între generații*⁴.

Tinerețea, văzută ca „[...] realitate socială mișcătoare dar și ca una culturală încărcată de o mulțime de valori și întrebări simbolice [...]”⁵, opusă unor tendințe conservatoare, unor disponibilități mai reticente față de schimbare, își găsește la 1848 în Transilvania corespondentul într-o grupare de persoane ușor de identificat. Chiar dacă pentru definirea acestor tineri în întreg

¹ Giovanni Levi, Jean-Claude Schmitt, *Introducere* la Jean Claude Caron, Daniel Fabre et alii, *Istoria tinerilor în Occident*, vol. I. Traducere de Maria Zbârcea, Institutul european, Iași, 2002, p. 13.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 16.

⁴ Sergio Luzzatto, *Tineri revoltați și revoluționari*, în *Istoria tinerilor în Occident...*, p. 234.

⁵ Giovanni Levi, Jean-Claude Schmitt, *op. cit.*, p. 14.

spațiul european în perioada modernă, cu ocazia implicării lor în evenimente revoluționare și nu numai, modelul prezentat anterior impune metode conceptuale noi, în Ardeal situația devine mai simplă din acest punct de vedere. Astfel, după cum noi am constatat, construcțiile simbolice, concepțiile și modalitățile de acțiune care fac eficace social un anumit grup, recomandându-l ca aparținând tinerilor, chiar în lipsa unor dovezi clare, biologice, de apartenență la această vârstă, nu sunt absolut necesare în cazul nostru. Asta pentru că, toți cei al căror comportament, atitudine și filosofie de viață i-ar pune în categoria tinerilor *revoltați și revoluționari*⁶, ca să preluăm sintagma lui Sergio Luzzatto, fac dovada unei vârste biologice până în 40 de ani, limita maximă de apartenență la stadiul juvenil. Bineînțeles că ar putea apărea anumite idei care ar spune că 40 de ani ar fi o limită extremă, în condițiile în care la mijlocul secolului al XIX-lea speranța de viață era mult mai redusă decât în zilele noastre și implicit atunci un om care avea peste 35 de ani nu mai era considerat tânăr. Vom subscrie fără nici o problemă la această idee, însă cele câteva excepții de persoane în jurul vârstei de 40 de ani, fără de care nu se poate înțelege și explica întreaga traiectorie a tinerilor elevi, studenți sau proaspeți absolvenți implicați în revoluție, ne fac să acordăm totuși această toleranță în demersul de față.

Este, fără îndoială, vorba de cei doi mentori George Barițiu și Simion Bărnuțiu, care printr-o intensă activitate de culturalizare desfășurată chiar și înainte de 1848, au pregătit aderarea la o mișcare de protest politic și apoi chiar au încurajat insurecția armată, modalitatea tipică de acțiune revoluționară din întreaga Europa la acel moment pentru tineri.

Văzută ca „[...] acea perioadă a încercărilor, a căutărilor și a angajamentelor entuziaste, cu întregul lor lanț de victorii și înfrângeri [...]”⁷, *tineretea* la 1848 în Transilvania apare ca principal exponent al românilor, aflați într-un conflict care în mod normal nu putea să nu degenereze într-o formă de luptă împotriva ungarilor, cunoscute fiind antecedentele dintre cele două etnii. Discursul politic, atât al românilor (bineînțeles ne referim la orientarea radicală, exprimată de majoritatea tinerilor), cât și al revoluționarilor unguri, fac dovada imaturității politice și a lipsei de comunicare dintre cele două etnii și explică această denaturare a ideilor și reducerea a scopurilor revoluțiilor la rezolvarea unor vechi litigii pe linie de echitate socială, puse însă pe un fond interetnic.

Revenind la considerente generale în legătură cu funcțiile diferite îndeplinite de tineri, și la tinerete ca noțiune centrală în evenimentele de la mijlocul secolului al XIX-lea din Transilvania și nu numai, trebuie specificate și alte elemente de ordin metodologic. Așadar, existența *tineretii*, ca o categorie conceptuală și pornind de la ea ca o realitate cu mare potențial de acțiune, e necesar a fi privită, așa cum s-a mai specificat, în funcție de sistemul particular în care interacționează cu celelalte componente. Societatea respectivă, privită ca sistem în cazul de față, determină o imagine a tineretului prin modul prin care înțelege să îi atribuie trăsături și roluri, să-l facă activ⁸.

În Transilvania, din acest punct de vedere, societatea dar și Imperiul, ambele aflate într-o profundă necesitate de restructurare încă de mult timp în urmă, acceptaseră și acest lucru era absolut firesc, să atribuie tineretului un atribut din ce în ce mai important, în condițiile în care educația ce-i servea drept scop era vehiculul spre redresare și modernizare. Prin urmare, accesul la cultură, la influențele externe, de care beneficia tineretul, îl face reprezentantul unui rol social activ și pozitiv, cel puțin pentru comunitatea românească.

Participarea tineretului român ca factor determinant al opțiunilor naționale, recunoscut și subliniat frecvent de totalitatea istoricilor români, am încercat să o reliefăm prin cercetarea unor realizări considerate de noi cele mai obiective cu putință. Este vorba în primul rând de lista publicată de istoricul Silviu Dragomir în al doilea volum al său din *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania, în anii 1848-1849*⁹. Lista respectivă, o copie după extrasul

⁶ *Ibidem*, p. 231.

⁷ *Ibidem*, p. 18.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Silviu Dragomir, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania, în anii 1848-1849*, vol. II, Sibiu-Cluj, 1945-1946, p. 144-160.

original, înaintat Curtii de la Viena, conține numele principalilor intelectuali români participanți într-un fel sau altul la revoluție, cu specificarea că majoritatea erau sub 35 de ani.

De asemenea, o realizare mai recentă a unor cercetători de la Cluj-Napoca, constând în publicarea unui izvor istoric intitulat *Ancheta Koçma*¹⁰, un demers al autorităților maghiare din primăvara lui 1848, reliefează întregul mecanism prin care tinerii români reușesc implantarea în mentalul colectiv a dezideratelor și ideilor urmărite și mai mult demonstrează un întreg proces de expunere a discursului ideologic la nivelul satelor și desigur efectele *feed-back*-ului realizat.

Evenimentele de la 1848-1849 din Transilvania, văzute în strictă dependență cu implicațiile europene, pun în evidență o serie de elemente deosebit de relevante pentru întregul nostru demers. Românii de aici, deși au o situație delicată în raport cu celelalte națiuni *privilegiate*, fac dovada unui discurs elaborat per ansamblu în jurul marilor teme, ce constituiseră substanța conștiinței europene occidentale: „[...] națiunea depozitară a suveranității, libertatea individuală sau națională, drepturi constituționale și independență [...]”¹¹.

Această asimilare a ideologiei revoluționare din întreaga Europa, reprezintă dovada că și în Transilvania mișcarea este opera intelectualității, singura capabilă să se informeze, să țină legătura cu Occidentul. Reprezentanții acesteia, în mare parte tineri, proaspeți absolvenți sau chiar studenți, intră în prima linie a discuțiilor și chiar a acțiunilor violente de mai apoi, dând o turnură cu totul nouă planurilor românești.

În acest stadiu al abordării noastre, ne propunem să urmărim, în mod succint, felul în care cei mai reprezentativi dintre tineri (exceptându-i pe Avram Iancu, Axente Sever și alții a căror notorietate este cunoscută), au formulat obiectivele și strategiile de acțiune precum și punerea acestora în practică.

Judecând lucrurile din prima perspectivă, a strategiei și a discursului ideologic, scopurile urmărite de tineri erau, cel puțin la începutul revoluției, subordonate unor raționamente diferite de la caz la caz, lucru oarecum firesc, având în vedere efervescenta de idei deosebit de mare din cadrul Imperiului Habsburgic. Un număr mai mic de tineri, idealști prin definiție, fac dovada unui discurs și a unor scopuri inevitabil ancorate în ideile specifice evoluției societății românești de până atunci, exprimându-și credința în posibilitatea producerii schimbării prin reforme instituționale. Majoritatea celorlalți și în speță cei care ulterior vor deține poziții de conducere în unitățile administrative și militare românești, își asumă un discurs mult mai radical, având drept scop implantarea în mentalul colectiv a ideilor naționaliste extreme și implicit obținerea unei justificări pentru intervenție. Raportându-ne în cele din urmă la discursul predominant, trebuie precizat că, tot ceea ce s-a realizat la 1848 în Transilvania ca succes politic reprezintă mediatizarea acelor idei care, investite cu un scop persuasiv bine stabilit, au condus spre punerea în practică a unor planuri ce necesitau un larg sprijin popular. Prin urmare, o eventuală *revoluție a românilor*, poate fi încadrată în rândul celor de tip ideologic, care creează teorii peste puterile autorilor de a le pune în practică și al căror rezultat poate fi intitulat *underground ideatic*¹².

În ceea ce privește punerea în practică a strategiilor, ce culminează cu trecerea la preluarea puterii de către români pe baza *principiului majorității*¹³ și cu declanșarea războiului civil, este interesant de adus în prim plan elemente ce țin de evoluția personală a unora dintre cei mai reprezentativi tineri, de urmările responsabilităților asumate, precum și de contribuțiile fiecăror la unele etape ale dezvoltării programelor românești sau chiar la lupte propriu-zise.

Constantin Romanu Vivul ilustrează cum nu se poate mai bine această grupare radicală pe care am descris-o anterior, atât din punct de vedere al discursului profesat, cât și din cel al implicării substanțiale în planurile și acțiunile deschise ale revoluționarilor români. În ideea de a

¹⁰ *Revoluția de la 1848 din Transilvania, Ancheta Koçma din Munții Apuseni*, coord. de Gelu Neamțu, Ioan Bolovan, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1998.

¹¹ Nicolae Bocșan, *Contribuții la istoria mentalității revoluționare. Noțiunea de revoluție la românii din Transilvania (septembrie 1848-august 1849)*, în David Prodan, *Puterea modelului*, Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p. 202.

¹² Ioan Chindriș, *Naționalismul modern*, Clusium, Cluj, 1996, p. 151.

¹³ Liviu Maior, *Opțiuni programatice românești în Transilvania*, în *Istoria României. Pagini transilvănene*, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1996, p. 240.

ne limita la a-i prezenta notele dominante ale discursului politic și contribuțiile esențiale care-l individualizează în rândul tinerilor pașoptiști, trebuie precizat pentru început faptul că profesorul de 27 de ani face dovada uneia dintre cele mai complexe personalități. Prezența sa încă din 1847 ca profesor la București și prietenia ce-l leagă de Nicolae Bălcescu, se repercutează asupra întregii sale viziuni, ajutându-l să-și fixeze liniile unui program național propriu, cu o influență decisivă asupra gândirii revoluționarilor ardeleni. Conexiunile stabilite în Țara Românească, îl determină la promovarea în mod constant a ideilor de colaborare dintre cele două revoluții și îl recomandă ca principal element de legătură cu muntenii, în vara lui 1848. Pentru el „mântuirea românilor ar atârna de unirea și bunăstarea Principatelor iar cel mai mare dușman al neamului ar fi panslavismul [...]”¹⁴.

Participă la revoluția din Țara Românească în vara lui 1848, de unde încearcă activarea legăturilor cu membrii Comitetului Național, iar din septembrie, în urma preluării puterii de către români, acceptă să conducă prefectura de la Reghin și organizarea legiunii a XII-a. În prima fază obține succese importante, dar în martie 1849, după ce se retrăsese în munți, este prins de o ceată de secuși și apoi ucis.

Nicolae Solomon, la doar 28 de ani, participă și el la evenimentele revoluționare din Muntenia iar apoi preia, în calitate de prefect, conducerea legiunii românești din comitatul Hunedoarei, intitulată *Ulphia Traiana*¹⁵. Ceea ce este de reținut din activitatea sa de prefect reprezintă modul în care, în prima fază a războiului civil, reușește evitarea unor conflicte armate pentru preluarea puterii în zonele în care a activat. Apoi, în februarie, după ce înregistrează câteva succese, refuză invitația generalului Bem de a trece de partea ungarilor, chiar în schimbul unor recompense substanțiale și a posibilității de a fi promovat la gradul de general. Dacă discursul lui Nicolae Solomon din timpul revoluției nu înregistrează elemente de noutate, din punct de vedere al impunerii unei noi orientări în Comitetului Național al românilor, activitatea sa politică va cunoaște ascensiunea maximă după 1850, când se va număra printre cei mai activi lideri ai Partidului Național Român.

Dionisie Popovici Marțian, deși figurează la 1848 printre elevii școlilor de la Blaj, îndeplinește funcția de prefect al celei de-a patra legiuni numită Sebeșana, având în componență scaunele sășești ale Sebeșului și Miercurei¹⁶.

De reținut din activitatea sa de prefect este faptul că legiunea sa dovedește o rigurozitate deosebită în organizare și obține, cel puțin în toamna lui 1848, o serie de victorii în întreaga Transilvanie. După revoluție termină Seminarul la Blaj iar apoi studiază științele politice la Viena. Înființând după 1858 la București primul birou de statistică și prima catedră de economie politică din România, este numit prin decret de către Alexandru Ioan Cuza ca șef al biroului de statistică al Principatelor Unite. Devine astfel părintele și întemeietorul științei statistice românești și a curentului național economic românesc, punând bazele unei orientări economice progresiste în România¹⁷.

Ilie Măcelariu, care participase între 1847-1848, în calitatea sa de practicant la Tabla Regească, la pregătirea revoluției, fiind în prima fază adept al colaborării cu revoluționarii unguri, după declanșarea ostilităților, va ocupa funcția de tribun în prefectura a III-a. La 26 de ani este arestat în timpul războiului civil de către trupele maghiare și condamnat la moarte. Este în cele din urmă grațiat, iar după revoluție își va continua activitatea politică dintr-o serie de funcții precum cea de jude regesc în scaunul Miercurei sau de consilier guvernamental. Ia parte la congresele naționale și la organizarea învățământului confesional românesc iar din 1867 e ales deputat în Parlamentul de la Pesta¹⁸.

¹⁴ Silviu Dragomir, *Un precursor al unității naționale, profesorul ardelean Constantin Romanu Vivul*, Cultura Națională, București, 1929, p. 14.

¹⁵ Gheorghe Anghel, *Nicolae Solomon, prefect de Hațeg și Hunedoara*, în *Apulum*, X, 1972, p. 408.

¹⁶ Idem, *Din activitatea prefectului Dionisie Popovici Marțian și a legiunii române din Sebeș în anii revoluției din 1848-1849 din Transilvania*, în *Apulum*, XXV, 1988, p. 395.

¹⁷ *Ibidem*, p. 408.

¹⁸ *Ibidem*, p. 409.

Vasile Moldovan, prefectul legiunii Cetatea de Baltă, pe lângă implicarea în războiul civil și participarea la tratativele cu deputatul Ioan Dragoș, are meritul de a fi cronicarul revoluției române. *Memoriile*¹⁹ sale reprezintă o lucrare documentară, utilă în reconstituirea evenimentială a anului 1849.

Trasarea unor ultime concluzii în legătură cu subiectul în cauză presupune emiterea unor aprecieri la adresa revoluțiilor și a însemnătății lor în ceea ce privește atragerea în circuitul politic a unor noi forțe sociale. Referitor la spațiul românesc, „deși există o frustrare colectivă față de înfrângerea procesului revoluționar de la 1848 [...]”²⁰, realizarea de seamă a constat în activarea unui potențial cu totul nou oferit de tineri și adoptarea de către societate a modalităților acestora de acțiune.

Știut fiind faptul că orice context revoluționar nu-și poate îndeplini toate ideile reformatoare, în condițiile în care acestea din urmă degeneratează datorită brutalității manifestate, eventualul eșec al tinerilor din Transilvania trebuie astfel privit ca firesc și importanța sa văzută nu prin realizări practice cât printr-un activism specific noilor direcții de acțiune europene. Asta în condițiile în care intrarea tinerilor în prima linie a revoluțiilor din spațiul românesc și nu numai trebuie etichetată de istorie drept o necesitate, venită din partea societăților aflate într-o profundă criză. Iminența redimensionării structurilor sociale existente în Transilvania și întreaga Europă arată, în spatele celor mai intime mecanisme și pârgurii ineficiente, existența unor reale conflicte între vârste.

Alternativele propuse de tineri odată cu izbucnirea proceselor revoluționare scot la iveală, așadar, oportunitatea unor schimbări, cu atât mai mult cu cât sunt ancorate într-un mod de gândire și acțiune specific cu dezideratele Revoluției franceze, care pentru prima dată pledase pentru trecerea de la vechi spre nou, în termeni de *schimb între generații*. Dacă starea deplorabilă a societății reprezintă apanajul vechii generații, cu veleități încă medievale, noua ordine socială preconizată se înscrie într-un program modern, propriu tinerilor, care în Transilvania au avantajul de a se identifica în totalitate, atât prin vârstă biologică, cât și prin filosofie novatoare.

Propunând în mod categoric *demolarea vechii generații*, tinerii de la 1848 și-au asumat drept motor al întregului lor efort, o sinteză a liberalismului cu naționalismul²¹, considerată în plan ideologic singura capabilă să ofere consistență și justificare acțiunilor proprii, dar și unica combinație în stare să respecte principiile etice și politice caracteristice culturii moderne europene, tot mai penetrantă în mediile românești la acea dată. Deși sinteza aceasta nu a avut un succes practic la 1848 și nu a rezistat în interiorul mișcării revoluționare ca fundament al tuturor acțiunilor, cedând în fața unor asperități de ordin etnic, ea s-a consolidat după sfârșitul evenimentelor și a constituit un nou fundament ideologic pentru viitoarele demersuri, până la 1918.

Chiar dacă, în interiorul său, liberalismul, înțeles ca substanță a democrației, s-a subordonat oarecum naționalismului și era absolut firesc în condițiile în care se judeca după imperativele unei lupte naționale, această mixtură de idei reprezintă totuși un punct de reper bine stabilit în ceea ce privește evoluția societății ardelenice spre modernism.

ALIN BOGDAN FLOREA
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia

¹⁹ Petre Baci, *Vasile Moldovan (1824-1895)*, în *Apulum*, X, 1974, p. 433.

²⁰ Liviu Maior, *1848-1849. Români și unguri în revoluție*, Ed. Enciclopedică, București, 1998, p. 408.

²¹ *Ibidem*.

**THE YOUNG PEOPLE AND THE HISTORY. YOUNG PEOPLE IN 1848-1849
IN TRANSYLVANIA**

SUMMARY

Taking his cue from the recent contributions of certain schools of contemporary European historiography, which encourage research done into the youth's contribution to shaping history, the author purposes to illustrate the youth's role in Romania's modern history. Within the limits of available literature in the field, the paper describes the contribution of some young intellectuals to the major events, which took place during the 1848-1849 Revolution in Transylvania.